

Kyburių kaimo laukai. Vido Dulkės nuotrauka

Ir vyniosis taip atminties siūlas per kalbą – į žmones

Irena Kruopienė

Genovaitė (Ručinskaitė) Kačiuškienė – Elzbietos ir Jono dukra, Alės ir Irenos sesuo, Algimanto žmona, Žilvino ir Indrės mama, Ugniaus, Mariaus, Audriaus, Roberto ir... (laukiamo!) močiutė, tarmiškai vadinama *babyte*. Pasakysiu atvirai – man ji ne Genovaitė, bet tiesiog *Ginute*. Su ja šiandien seseriškai ir šnekučiuojamės.

Anksčiausia, ką prisimenu, tai pavasaris: balose žydi purienos, nenusakomai čirena vieversiai virš lygių lygių Kyburių laukų. Mamytė pirmą kartą tą pavasarį leidžia lakstyti basomis kojomis. Skinam abi purienas ir nešam karvei Ramunci. Arba buožgalvių gelbėjimo operacija – semiam juos iš džiūstančios balos ir nešam kibirais į upelį Drukį, kuris melioruojant pagilintas ir paverstas paprasčiausiu grioviu. Tiesą pasakius, aš ir nežinau, ar jo vardas Drukis ar Drukys. Mūsų kalboje jis buvo tiesiog *Druks*. O ką Tu prisimeni iš savo ankstyvosios vaikystės?

Pati ankstyvoji mano vaikystė prabėgo kiek arčiau Vaškų – Kaupų kaime, prie kito upelio – Yslykio. Prie Drukio atsikėlėm, kai man buvo kokie 5 ar 6 metai, kai Tu dar gerus porą metų skrajėjai su angelėliais, kol Tave mums vieną šaltą vasarį atnešė starkas... Iš tų ankstyvųjų laikų Kyburiuose (kiek prisimenu, visada taip ir sakydavome, kad gyvenam Kyburiuose – Grudžiai buvo tik laišku ar šiaip oficialiesnių dokumentų adresas) į atmintį įsirėžė du sodyboje augę stori žilvičiai, tarp kurių buvo pakartos *sūpeklės*. Vėliau jie buvo nupjauti, o šalia jų pastatyta taip Mamytės trokšta lauko virtuvėlė, kurioje visą vasarą virdavo gyvenimas. Gerai prisimenu ir purienas, ir vėngėres (gelė vingiris – red. past.), kurias skindavom ir glėbeliais nešdavom gyvulėliams. Aišku, tam įkvėpė įtaigūs Mamytės pasakojimai, nuolat dainuojamos dainos, pasakų, ypač apie Sigutę, veikėjai... Visus gyvus padarus labai mylėjom, kaip mokėdamos jais rūpinomės... Natūralių vitaminų pavartodavom ir pačios – pavasariais valgėme liepų pumpurus, vyšnių sakus, vėliau – ajerus, kiškio kopūstus.

Minėjom Kyburių laukus. Gyvenom maždaug už pusantrą kilometro nuo Kyburių, Grudžių vienkiemyje. Tuomet žmonių atmintyje dar buvo gyvi senieji vienkiemių pavadinimai – Kuprėšks, Raudonėla. Kokie dar buvo aplinkinių vietų vardai?

Koks geras klausimas, Irute! Juk šie metai – Vietovardžių metai! Išnykus kaimams, išsikėlus gyventojams, užmarštis uždengia ir jų pavadinimus. Manau, ir aš daug ką jau esu pamiršusi... Tikrai, juk tiesiai prieš mūsų namus, tik per lauką, bet jau Raudonėlėje, stovėjo ir dar tebestovi šimtametė Kyburių mokykla, už kurios juodų suolų sėdėjome ir mes, stropiai mokėmės, o per pertrau-

kas vis žvilgčiojome į mokytojų Felicijos ir Jono Baikų buto pusę, norėdamos sužinoti, o kaip ten yra pas juos, pas mokytojus. Jau seniai mokykla – nebe mokykla, bet pats pastatas yra gyvas, jame gyvena ir tvarkosi žmonės. Šilta širdyje, nes čia, šioje mokykloje, po kelias žiemas yra mokiusis ir mūsų giminė iš Tėvo pusės.

Už Raudonėlės einant Nairių link buvo Kerveisiai, už Puodžiūnų kapelių – Pamaučiai, kur gyveno daug Mamytės, puikios ilgametės siuvėjos, klienčių. Dar buvo *Kalnagroščiai* (Kalnagrąžčiai) ir *Grošteliai* (Grąžteliai) už Kyburių kaimo, kur burojų normas ravėdavom. Ir Majėnai su Ratkūnais, tačiau jau kitoje Kyburių pusėje. Ten, Ratkūnuose, praėjusio amžiaus pradžioje (lyg ir Pirmojo pasaulinio karo metais), grįžusi iš Rygos su pulkeliu vaikų, gyveno našle likusi mūsų Babutė Ručinskienė. Senelis jau buvo atgulęs mums nežinomuose kapuose Rygoje...

Artimiausi buvo aštuoni mūsų kaimynai. Jų sodybos išsidėsčiusios maždaug dviejų kilometrų spinduliu. Geri ir darbštūs tai buvo žmonės, gražios ir jų pavardės. Trys kaimynai buvo Šopiai. Juos atskirdavome pridėdami vardus Šopis Jonas, Šopis Petras, Šopis Vincė. Įdomu, kad jų žmonas vadindavome ne pavardėm ar vardais, bet *Joniene, Petriene, Vinciene*. O Tavo geriausia vaikystės draugė buvo *Šopios Augute*.

Taip, Augutė. Bet ir Tavim ji labai rūpindavos, ypač kai pradėjai važinėti į Vaškų vidurinę mokyklą, o aš per Kiemėnus paskui prancūzų kalbą nusekiau į Saločius. Buvom su ja beveik bendramžės, ir gimtadieniai mūsų buvo tą patį birželio mėnesį, lygiai per savaitę. Graudu sakyti buvo... O susipažinom, atrodo, mano iniciatyva, kai mes tik atsikraustėm čia, į buvusius tetulėno Paušos namus. Jau niekas nepasakys, iš kur ir kaip atsirado tie Paušos namai su nedideliu mediniu nameliu, trim labai neskaniom obelīm, kitais sodybos medžiais, pirtele ir didžiule iš molio drėbta kūte, sujungta su daržine. Patys Paušos jau kelis dešimtmečius gyveno Latvijoje, netoli Jelgavos. Žinau tik tiek, kad Tėvas keletą kartų ilgesniam laikui važinėjo pas juos lyg ir atidirbti už šį namą, nes buvo nagingas meistras.

Gal kas pasakė, o gal pati sumąščiau ieškoti kaimynystėje draugės. Už kelių šimtų metrų, ant to paties Drukio kranto, tik prie vieškelio, iš visų pu-

Su krikšto mama Rozalija, pussesere Genovaite ir mažąja sesute Irena. 1965 m., Jūrmala (Latvija)

sių supami aukštų medžių ir didelio sodo su bitynu (taip yra iki šiol, nes čia tebegyvena Šopis, bet jau jų vaikaitis, Tavo vaikystės žaidimų draugas Vitalis) stovėjo keli pastatai – nemažas dviejų galų namas, klėtis su tvartu, daržinė ir žole apaugęs, aukštokai virš žemės iškilęs rūsys dideliu geležiniu raktu rakinamomis durimis, kurį visi vadinom *sklepu*. Jame per žiemą buvo laikomos visokios gėrybės, kuriomis Augutės mamytė mus visada vaišindavo. Ir šiandien tebejaučiu burnoje nepakartojamą obuoliukų, vadinamų *cibuliukais*, skonį... Jono Šopio šeima buvo ką tik grįžusi iš Sibiro ir valdžios įleista gyventi į jų pačių buvusio namo vieną galą. Per pirmąjį apsilankymą mane nustebino trys dalykai. Pirmiausia – graži, apvalaus veiduko, maža šviesiaplaukė mergytė dviem kasytėm ir tiesiu sklastymu per vidurį. Ji tą pačią dieną tapo neperskiriama drauge. Nuo pat pirmos dienos ramybės nedavė gerajame jų kambaryje ant sienos kabėjęs juodas kilimėlis (*divanėlis*), kuriame buvo išsiuvinėti visiškai man nesuprantami žodžiai: „Gyvenimas – tai kova, meilė – tai kančia, mirtis – sielos ramybė.“ Kodėl „kova, kančia, ramybė“? Man viskas atrodė priešingai... Trečias dalykas, patraukęs mano dėmesį, buvo kelios ant

sienos virtuvėje pakabintos šimtasiulės, tuo metu vadintos *papaikėmis*. Mūsų namuose *papaikių* nebuvo. Tik gerokai vėliau supratau, kad tai buvo jų Sibiro palydovės... Patys Šopiai apie tremtį niekad nieko nepasakojo, nors mūsų šeimos labai draugiškai ir kaimyniškai bičiuliaudavos. Mūsų Mamytės pakiemiais nevaikščiodavo – susitikdavo prie mūsų namų tik sekmadieniais ar švenčių dienomis ir kartu eidavo skiriamąja „Pergalės“ kolūkio ir „Nairių tarybinio ūkio“ riba, niekad nesuariama ir neužželiančia ežia, į Kyburių bažnytelę. Užtat mes su Augute lankydavome viena kitą kasdien – ir su reikalais, ir be reikalų – griežtai po valandą, ir ne ilgiau, kad nesusipyktume ir, kaip Mamytė sakydavo, nesusipliektume, nes tai irgi gana dažnai tarp mūsų nutikdavo.

Mokykla. Kokią ją prisimeni? Man išlikęs labai ryškus epizodas – Tu eini minėta ežia nuo Kyburių (tada turbūt mokeisi Kiemėnų mokykloje) ir dainuoji. Visada eidama dainuodavai. Mūsų kaimynas Drumžlys sakydavo: „Da nesimata kas ain, bet jo gėrdžes ka dainuoj, – no te Ginute.“

Matyt, labai gerai skambėdavo – aplink laukai, netoliese nedidelis miškelis Gojelis, pro kurį eidama į autobusą ankstyvais rudens ir žiemos rytais jau tikrai nedainuodavau, o prašydavau Dievo, kad tik niekas iš miško neišlįstų, joks žmogus ar žvėris. Niekas niekada nėra išlindęs ar išgąsdinęs, bet bijojau visada. Balsą ir klausą abi paveldėjom iš Mamytės, daugybę dainų iš jos išmokom. Visokiausių. Pradedant Mamytės mokyklinių laikų himnu „Alachs ir Dievs“, baigiant liaudies dainomis, romansais, pokario metų ar tremtinių „Ir tas dulkėtas traukinys“. Visą gyvenimą Mamytės balsas buvo gražus, visada dainuodavom ir, tikiu, dainuosim!

Baigiau tris mokyklas – Kyburių pradinę, Kiemėnų aštuonmetę ir Saločių vidurinę. Kai atsikraustėm čia, man rodos, dideliame mediniame pastate šiek tiek išgaubtu skardiniu stogu dar veikė Kyburių septynmetė. Ją gal vienerius metus lankė ir mūsų vyriausioji sesė Aliutė, vėliau išėjusi mokyti į Vaškus ir apsigyvenusi pas senelius Mamytės tėviškėje, netoli Gudelių kaimo. Netoliese namų esanti Kyburių mokykla, kiek prisimenu, lyg ir buvo viena paskatų iš Kaupuose Tėvo suręsto namelio (irgi pusapvaliu stogu) persikraustyti į buvusius Paušų namus. Kas buvo kiti tos septynmetės mokyklos mokytojai, be Baikų, net neįsivaizduoju, nes mūsų apylinkėse gyveno tik ši vienintelė mokytojų šeima. Mokykloje buvo dvi mokomosios patalpos, kuriose mokėsi I–III ir II–IV klasės. Aišku, visi labiausiai laukdavome tų klasių, kurias mokydavo motiniškai šilta, bet reiklė mokytoja Baikienė. Mokyklos palėpėje, į kurią iš koridoriuko vedė statūs mediniai laiptai, buvo lyg ir žaidimų kambarys ar bibliotekėlė, kurioje žiemą per pertraukas žaisdavome loto ar žaidimą „Aukštyn – žemyn“, kai, išmetus kauliuką ir surinkus tam tikrą skaičių, ožys žaidėją nudardendavo žemyn, į žaidimo pradžią.

Taip, buvo biblioteka ir tikrai statūs laiptai, nuo kurių eidama atžagariom aš nudardėjau žemyn, smakru skaičiuodama kiekvieną laiptų pakopą.

Prie mokyklos buvo stadionas su iš gana storų nugludintų rąstų pastatytu kokių 3 ar 4 metrų aukščio *turniku* su kopėčiomis, kuriomis užlipę į patį viršų čiuoždavome žemyn. O kiek šis *turnikas* yra suplėšęs drabužių, tik viena Mamytė žinojo. Ypač nukentėdavo aktyviausių čiuožėjų moky-

klinės prijuostės, žiurstais vadinamos. Stovėjo ir *buomas*, kuriuo ekvilibruodavome, rankas ištiesę į šalis, ir labai mėgstama kvadrato aikštelė. Šalia stadiono buvo bandomoji augalų stotis, tikras daržas, kuriame, mokytojos vadovaujami, sėdavome ir nelabai noriai ravėdavome jo augalus. Gražios ir labai laukiamos būdavo naujametinės eglutės šventės, kurioms iš anksto repetuodavome dainas, eilėraštukus ir net vaidinimėlius. Ypač smagu būdavo stumdyti klasėje suolus ruošiant vietą į šventę susirinkusiems tėveliams ir kitiems šeimos nariams. Iš pradinės mokyklos laikų geriausiai prisimenu pertraukas ir grįžimą namo. Nors mokykla buvo už kokių 5 minučių kelio tiesiai lauku, bet po pamokų šis kelias keleriopai pailgėdavo. Retai kada grįždavau tuo pačiu keliu – eidavau su vaikais arba aplinkui vieškeliu, arba su būriu vaikų per Kyburius, išbraidydama ir išmatuodama pakelėse esančių griovių gylį.

Po Pirmosios Komunijos. 1965 m., Kyburiai

Iš pamokinės veiklos į atmintį įsirėžę keli dalykai. Pirmoje klasėje norėjau pasirodyti esanti protingesnė už savo mokytoją. Gerai prisimenu pamoką, kurioje buvo aiškinama apie nosinių raidžių rašybą. Išmąsčiau, kad mokytoja prie tų keturių balsių tiesiog pamiršo pridėti dar vieną – e, todėl labai nustebau, kai grąžintame diktante raudonavo visos mano e nosinės. Kitas įsimintinas dalykas, jau būnant ketvirtoje, baigiamojoje, klasėje, – pirmieji pedagoginiai bandymai. Mat, mokytojo Baikos paprašyta, visus mokslo metus diktavau diktantus vaikams, kuriems rašyti sekėsi kiek prasčiau. Oho, koks tai buvo įpareigojimas ir pasitikėjimas! O gal tai ir buvo įžanga į ateities profesijos pasirinkimą?

Kiek netikėtą Kiemėnų mokyklos pasirinkimą nulėmė pokalbis su Kyburių parapijos klebonu Jonu Labakoju, kai, man baigus pradinę mokyklą, susirūpinusi giminė kreipėsi į kleboną, kad patartų, kokią užsienio kalbą man vertėtų pasirinkti – prancūzų ar anglų. Klebonas viską labai gražiai paaiškino, papasakojo apie kalbas, nenuskriausdamas nė vienos, bet kažkodėl pasirinkau prancūzų ir iškeliavau į Kiemėnus, vėliau į Saločius, kur ši kalba buvo dėstoma. Gal ir neblogai padariau, nes kiekvienoje mokykloje viską reikėdavo pradėti iš naujo, stengtis įrodyti sau ir mokytojams, kad pažymiai pažymėji-

muose – ne už gražias akis, kad nesu iš kelmo spirita. Tai padaryti nebuvo sunku, nes, dėkui Dievuliui ir genams, galvą turėjau gerą, mokytis man patiko, o ir mokytojai buvo geri. Visas baigtas mokyklas ir mokytojus prisimenu tik šiltai, jiems už viską esu labai dėkinga.

Kiemėnuose radau gražią didelę dviejų aukštų mokyklą su sporto sale, bendrabučiu, daug įdomių mokytojų: Strebilius, Buikas, auklėtoją Daną Morkūnaitę. Greit pritapau, o mokytis atskirų dalykų būdavo įdomu ir nesunku. Nuo mokyklos laikų, kai vasarą įsigydamas naujus vadovėlius, maloniausias yra nepakartojamas naujų knygų kvapas, tarsi kviečiantis jas atsiversti ir keliauti dar nežinomais ir nepažintais keliais. Visą laiką buvau labai užsispyrusi. Pamenu, kol neišsprėsdavau uždavinio ar lygties, neidavau gulti, nors ryte anksčiausiai tekdavo keltis. Iš tų laikų galbūt įsimintiniausiomis laikyčiau sportines išvykas į Pasvalį, į moksleivių varžybas. Tais laikais mokykloje vyravo nuomonė: jei gerai mokaisi, esi ir geras sportininkas. Nežinau, gal ir buvau kiek greitesnė už kitus ar toliau nusiųsdavau rutulį ar ietį, bet baisiausiai nenorėdavau sekmadieniais važinėti į varžybas. Be galo be krašto norėjosi nors vieną laisvą dieną pabūti namuose, su Tavim, Irute, pažaisti... Juk tais laikais mokydavomės šešias dienas per savaitę.

Giminės apsupty. 2000 m., Vilnius. Nuotraukos iš Genovaitės Kačiuškienės ir Irenos Krupienės archyvo

Saločiuose tapau Gina. Ir iki šiol esu taip klasės susitikimuose vadinama. Dviratininke netapau, nors vieneriose varžybose su senu skolintu *kledaru* ir teko dalyvauti – Saločių vidurinė mokykla tuo metu garsėjo dviračių sporto pasiekimais. Klasė buvo didelė – 36 mokiniai, tačiau visi buvom labai draugiški. Iki šiol kas penkeri metai suvažiuojame susitikti. Jau nebėra mūsų stilingosios auklėtojos Genovaitės Butkutės, kitų mokytojų, klasės draugų Nijolės ir Vlado, tačiau atminty liko nepamirštami šokių vakarai, pirmosios meilės, graudus atsisveikinimas su mokykla...

Kyburių mokykla apie 1965 ar 1966 m.

Nuotrauka iš Lijanos Baikaitės-Jakubonienės archyvo

Prisimenu vieną Tavo lietuvių kalbos rašinio citatą: „Nekantrauju kuo greičiau apsilvilti baltą chalata.“ Svajojai tapti gydytoja, paskui teisininke, galiausiai pasirinkai lituanistiką. Studijos Vilniaus universitete, tada aspirantūra – puiki karjeros pradžia. Ne paslaptis, kad Tavo pasirinkimas nulėmė ir manąjį.

O aš visai neprisimenu tos citatos. Matyt, nebuvo labai nuoširdžiai rašyta. Daktare, tik humanitarinių mokslų ir be balto chalato, vis dėlto tapau. O gal pašamonėje ta mediko profesija ir kirbėjo? Visai neseniai, prisiminusi studijų metus, pati sąvęs paklausiau, kodėl nestojau į mediciną. O dabar štai ir Tavo panašus klausimas.

Taigi taigi. Būtum buvusi perspektyvi gydytoja. Ne veltui aš ligi šiol nešioju mielą randą ant rankos – Tavo gydymo taurėmis pasekmę.

Taip, daug įvairiausių minčių jaunystėje būta, sukeltų indų filmų ar tarptautinių žodžių. Iš tiesų jaunam žmogui labai sunku apsispręsti, ką pasirinkti, ypač tada, kai visi dalykai panašiai sekasi. Matyt, likimas geriau žinojo, kaip viską sudėlioti. Lietuvių kalba mokykloje sekėsi puikiai, jau vaikystėje buvau perskaičiusi visą Kyburių biblioteką. O juk tai ir yra filologinių studijų pagrindas bei sėkmė. Be to, nuvykusi į Vilniaus universitetą intuityviai pajutau, kad noriu studijuoti ne ką kita, o lietuvių kalbą ir literatūrą. Kad teisingai apsisprendžiau ir pataikiau, matyt, rodo ir tai, kad sesė savo pasakojimais sugundžiau lituanistika. Ne mažiau tuo džiaugiuosi!

Kaip vieną labai svarbų studijų sėkmės elementą išskirčiau mūsų gimtąją šiaurės panevėžišką tarmę, kuria kalbėjome ir tebekalbame nuo mažumės. Jau antrame universiteto kurse mane pastebėjo vienas žymiausių lietuvių kalbos tarmių specialistų, fonetikas ir fonologas, docentas Alek-

sas Girdenis, vėliau tapęs profesoriumi. Jis nepaleido iki pat monografijos paskelbimo, vadovavo visiems mano studijų ir mokslo darbams. Kaip ir Tavo. Gimtosios tarmės ypatybės, jų analizė tapo kursinių, diplominio darbo, disertacijos, arti šimto straipsnių, monografijos medžiaga ir tyrimų objektu. Įvairiomis gimtosios tarmės temomis ir mudvi esam parašiusios ne vieną mokslinį straipsnį. Manau, dar parašysim. Ne kartą ir ne du buvai mano audicinių ir instrumentinių eksperimentų dalyvė, įvairiausių testų respondentė, dailia rašysena perrašei visą disertacijos juodrašį. Vadinasi, esi tiesiogiai prisidėjusi prie mano karjeros sėkmės. Ir ačiū Tau už tai.

Kaip miela! Darbas Šiaulių universitete (dėstytoja lituanistė, vedėja, docentė, profesorė, Humanitarinio fakulteto dekanė, universiteto Tarybos ir Senato pirmininkė) ir užsienio universitetuose (3 metai INALCO, Paryžiuje, 10 metų Matejaus Belo, Banska Bystricoje, Slovakijoje), stažuotės ir konferencijos Belgijoje, Bulgarijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Slovėnijoje, Šiaurės Kipre, Švedijoje, Ukrainoje. Esi pasiekusi viską, ką galima pasiekti, su kaupu! Iš šalies gali atrodyti, kad esi laimės kūdikis.

Taip atsitiko, matyt, todėl, kad visada buvau supama geranoriškų, supratingų ir mane palaikančių žmonių – tiek šeimoje, tiek darbe. Žinoma, prisidėjo ir tam tikros charakterio ypatybės. Dažnai pajuokauju, kad ir darbas mane, ir aš jį myliu.

Su kraštiečiais Mykolu Karčiausku, Vladu Braziūnu sesers Irenos Kruopienės (pirma iš dešinės) įkurtame kalbos ir kultūros institute „Lingua Lituanica“. 2010 m. Vido Dulkės nuotrauka

Esu labai aktyvi klubų (moterų klubo „Ragana“ nuo 1994 m., Šiaulių UNESCO klubo nuo 1998 m., Šiaulių Rotary klubo „Harmonija“ nuo 2010 m.), draugijų narė ar prezidentė, įvairiausių labdaros renginių įkvėpėja ir organizatorė. Nenuginčijamai prasminga tokia veikla! O ką ji duoda pačiai?

Pabėgimą nuo rutinos – namų, darbo, mokslinių tyrinėjimų. Suteikia įvairesnių gyvenimo spalvų, moralinį ir dvasinį pasitenkinimą, naujų patirčių ir žinių. Į kai kurias visuomenines organizacijas įstojau užimdama vienokias ar kitokias administracines pareigas, stengdamasi ir moraliai, ir finansiškai skatinti, stiprinti jų veiklą. Įvairius klubus pradėjau lankyti norėdama geriau pažinti jų veiklos sritis, geranoriškai prie to prisidėti. Būdama klubų narė ar jiems vadovaudama visada stengiuosi pasiūlyti ką nors naujo. Taip moterų klube „Ragana“ atsirado žaismingas klubo kodeksas, Šiaulių UNESCO klube – premija talentingiems jauniems šiau-

liečiams, pasižymėjusiems kultūros, mokslo, meno, švietimo ir kitose UNESCO kuruojamose srityse. Šiaulių Rotary klube „Harmonija“ jau aštuntą kartą surengtas labdaringas Vienos pokylis.

Iš kur tiek gyvybingumo? Gal turi kokių nors raganiškų galių?

Visos mes jų sočiai turime. Jau vien raganiškai susišiaušę plaukai daug ką pasako!

Dar viena veiklos sritis – „Lingua Lituanica“. Kaip ji susijusi su degaline?

Čia jau nepralenkiama Tavo sritis. Aš tik fonas. Bet pripažink – mano sugalvotas pavadinimas geras, kaip ir Tavo amžinai žaliuojantis ąžuoliuko simbolis. Dėl degalinės. Kiek prisimenu, buvo šaltokas 2006 metų gruodis. Vienoje Šiaulių degalinėje pyliausi degalus ir mintyse dėliojau kalbą, ką su kitais pretendентаis į Šiaulių universiteto rektorių pasakysiu tiesioginėje televizijos laidoje.

Ir štai netikėtas Tavo skambutis – steigiam priva-
tų lietuvių kalbos mokymo centrą, būk akcininke,
niekada mums negrės būti išvartoms į pensiją!
Kaip, ką?! Pabaigą gerai žinom visi – kitų metų
kovą centras buvo įsteigtas, vėliau išsiplėtė iki kal-
bos ir kultūros instituto, sėkmingai Tavo vadovau-
jamas gyvuoja, o man pralaimėjimas rektorius
rinkimuose buvo visai neskausmingas... Va, taip
dar kartą buvo patvirtinta visiems gerai žinoma
tiesa – geriausi sprendimai gimsta ne kabinetuose!

**Kalba mums – tyrimo objektas, mokomasis
dalykas, susikalbėjimo priemonė, bet svar-
biausia – VERTYBĖ, kurią turim puoselėti,
saugoti ir ginti. Šį barą labai gyvybingai varai
kaip Lietuvių kalbos draugijos pirmininkė.**

Šios garbingos pareigos prieš porą metų užgriu-
vo taip pat labai netikėtai. 2017 metų rudenį buvu-
siam draugijos pirmininkui akademikui Bonifacui
Stundžiai baigiant antrą kadenciją buvau įkalbėta
pateikti savo kandidatūrą į draugijos valdybos pir-
mininkus. Sutikau būti įrašyta tik po brūkšnio. Bet
atsitiko taip, kad Lietuvių kalbos draugijos XVII
suvažiavimo dalyvių valia buvau trejiems metams
išrinkta pirmininkauti šiai draugijai. Tai iš tiesų
atsakingos pareigos – apie jos veiklą labai gerai
žinai, nes daug metų esi aktyvi valdybos, dabar –
tarybos narė. Draugijoje ir pati nesu naujokė – į
ją įstojau 1990 metais, grįžusi iš Paryžiaus. Keletą
metų pirmininkavau vienam didžiausių Lietuvoje –
Šiaulių – skyriui. Tada, perėmę gerąją Prancūzi-
jos patirtį, kasmet Šiauliuose, prieš Motinos die-
ną, 25 metus iš eilės rengėme diktanto konkursą,
į kurį suvažiudavo dalyvių (ir suaugusiųjų, ir mo-
kinių) ne tik iš artimiausių rajonų ar miesto, bet
ir Vilniaus. Jame yra dalyvavę ir pasvaliečiai. Tik
gerokai vėliau pradėtas organizuoti Lietuvos na-
cionalinis diktantas.

Ši draugija įkurta prieškarinio kalbininko Pra-
no Skardžiaus 1935 metais. Pagrindinis jos tiks-
las – puoselėti, saugoti ir ginti lietuvių kalbą ir jos
tarmes, skatinti ją mylėti, ja didžiulis, taip pat
plėtoti visuomenės kalbinį švietimą. Visų oku-

pacijų metais draugija gyvavo užsienyje, o šiemet
paminėjome jos atkūrimo Lietuvoje 30-metį. Be
P. Skardžiaus, draugijai vadovavo Petras Jonikas,
Albertas Rosinas, Antanas Smetona (ne presiden-
tas, kalbininkas!), dabartinis garbės pirmininkas
Aldonas Pupkis ir jau minėtas B. Stundžia.

**Grįžkim prie savo pradžių pradžios – tarmės,
kuria nuo amžių kalbėjo mūsų proseneliai,
seneliai ir tėvai. Mūsų Mamytė buvo (kaip
skaudu apie Ją kalbėti būtuojų laiku!) nepri-
lygstama pasakotoja. Jos įtaigios istorijos kaip
gyvos stojosi prieš akis ir žavėjo. Oi kiek per-
liukų buvo Jos kalboje! Gerai, kad jie dabar
puošia ne tik mūsų, bet ir mūsų vaikų kalbą.
Kokie Mamytės posakiai Tau pirmiausia šau-
na į galvą?**

Labai smagu, kad mūsų vaikai (tikėkimės, kad
supras, o gal kalbės ir vaikaičiai) moka savo tėvų
ir prosenelių tarmę, kad giminės susitikimuose ja
visi bendraujam. Ir tai, be jokios abejonės, yra ne
tik mūsų, bet ir Mamytės nuopelnas. Kas gali pa-
miršti Jos vaizdingus pasakojimus, įvairiausias is-
torijas. Net ir sugulę vis prašydavome dar ką nors
papasakoti, nors patys jau pusiau klajodavome
sapnų karalijoje. Kažin ar daug kas šiandien savo
kalboje bevartoja tokius Mamytės mėgtus žodžius
ar posakius: *šnypstoks, kerment', roblot', kemėnėtės',
ripkute, nelakstyt' pakiemės', ait' veltynių, tender-
liūra tenderliara, pioln roryte (vodegyte) šalta gara,
ragaišs' par minkšts – ragaišs' par kiets* ar skaičiuotę
*viens kėp piens, do kėp to, trys – pratrys, ketor – po
kepor', pėnk' – vės' mėnk', šeš' aš tau nopeš...* Sma-
gu, jei, perskaitęs juos, kas nors prisimins, prikels
iš užmaršties. Ir vyniosis taip atminties siūlas per
kalbą – į žmones, buvusius, esamus ir būsimus.
Kaip ir mūsų seseriški pašnekesiai...

**Labai ačiū, Ginut, už tokį mielą ir nuošir-
dų atsivėrimą. Linkiu ir toliau šviesti, degti,
liepsnoti ir žaižaruoti! O mums visiems šalia
Tavęs šilta, gera ir jauku. Su gražiu gimtadie-
niu, mieloji Sese! ■**